

نگاهی به متون عربی منتشره** در ایران

(موجود در کتابخانه مجمع اللغة العربیه دمشق)

خیرالله شریف*
مترجم: محمود نظری

اشاره

مرکز نشر میراث مکتوب از زحمات و کوششهای بی دریغ این محقق جوان که با حوصله آثار عربی این مرکز را مورد نقد و بررسی قرار داده، بسیار تشکر می‌کند و برای رفع اغلاط موجود در آثار منتشره و تقدیر از زحمات این پژوهشگر جوان به چاپ این نوشتار اقدام می‌کند.
آینه میراث

پیشگفتار

مخطوطات عربی مظهري از مظاهر غنا و توانمندی اسلامی و نشانگر زرقا و عمق سرمایه آنهاست و زبان این نسخه‌ها بیانگر این سرمایه عظیم است که همه مسلمانان در بنای ارکانش سهیم بوده‌اند.
هنگامی که از کشوری با سابقه و ریشه‌دار چون ایران سخن به میان می‌آید، آنچه که در خاطره‌ها تداعی می‌شود تجسم به عینیت درآمدن اخوت اسلامی، ایثار و پیشی گرفتن در پیوند برادری است که به انگیزه تحقق یک هدف یعنی خشنودی خداوند و رسیدن به درجات عالی‌ه می‌باشد.
با توجه به حجم فراوان مخطوطات عربی و اسلامی در جهان و انتشار بخشی از آنها، ایران اسلامی از دو دهه گذشته به عنوان کشوری که در احیای میراث جاودان مکتوب اسلامی مشارکت داشته شناخته شده که این خود شاهدی است بر غنای آنچه که دین اسلام با خود به ارمغان آورده و به زودی خیر و برکت فراگیر آن به تمامی بشریت خواهد رسید.

مقدمه

یکی از محققان^۱، گنجینه‌های خطی اسلامی موجود در کتابخانه‌های عمومی و خصوصی ایران را بالغ بر دویست هزار تخمین زده که در میان آنها صد نسخه نفیس و کهن به ویژه از قرن سوم تا ششم هجری^۲ به چشم می‌خورد.
برخی معتقدند ایران از حیث تعداد مخطوطات بر حسب آنچه ذکر شد - بعد از ترکیه^۳ رتبه دوم را در جهان اسلام داراست.
دکتر صلاح‌الدین منجد ضمن بازدید از کتابخانه‌های مختلف ایران ملاحظه کرد که تعداد نسخه‌های خطی عربی در ایران تقریباً دو برابر نسخ فارسی بوده^۴ و این که تمامی فهراس نسخه‌های خطی عربی در ایران به زبان فارسی نگارش یافته است.^۵
فهرست نگاری نسخ خطی در ایران از دیر زمان متنوع و گوناگون بوده و انتشار آنها هنوز هم ادامه دارد.^۶
آنچه که در این مقاله به یاری خداوند از آن بحث می‌شود، بیان نمونه‌هایی آشکار از بیداری و بالندگی اسلامی در ایران است که در تحقیق و احیای نسخه‌های خطی اسلامی تجسم یافته و ۷۵ اثر از این آثار منتشره هم‌اکنون در کتابخانه مجمع اللغة العربیه^۶ موجود است، و نگارنده درصدد است برخی از آنها و محققینی که به جهت دفاع از مرزهای امت اسلامی به تحقیق و احیای این گنجینه‌ها دست یازیده‌اند را معرفی و شناسانده و در مرحله بعد آنها را بر طبق اصول و قواعد تحقیق مورد ارزیابی دقیق قرار داده به امید آن که راهگشا و قابل استفاده بوده باشد.

*. مدیر کتابخانه مجمع اللغة العربیه دمشق

** این مقاله در سمینار نسخه‌های خطی عربی در ایران که اردیبهشت ماه سال جاری در ریزنی فرهنگی ایران در دمشق با همکاری مرکز نشر میراث مکتوب برگزار گردید ارائه شد.

در مدت بیش از نیم قرن کتاب‌های منتشره در ایران به کتابخانه مجمع ارسال شده که برخی از آنها کتاب‌های تألیفی و برخی آثار خطی مصحح چه به زبان فارسی و چه عربی بوده است.^۷ قدیمی‌ترین نسخه خطی تصحیح شده در بین آثار مذکور کتاب مجمع الامثال نجم کرمانی همراه با تصویر است که در تهران به سال ۱۲۹۰ هـ. به تصحیح محمدباقرخان منتشر شده و قدیم‌ترین کتاب فارسی حدائق السحر فی دقائق الشعر وطواط است که در تهران در کتابخانه مجلس به تصحیح و اهتمام عباس اقبال نشر یافته است.

پیشرفت روند احیای میراث مکتوب اسلامی در دو شق فارسی و عربی آن در کتاب‌های وارده به کتابخانه مجمع منعکس شده است زیرا که ۸۰٪ از کتاب‌های مطبوع تألیفی و تحقیقی در ایران بعد از سال ۱۹۸۰ و ۵۰٪ در دهه اخیر به کتابخانه ارسال شده است.

موضوعات این کتاب‌ها متنوعند از جمله: فلسفه اسلامی، علم اخلاق، روانشناسی، منطق، علوم تربیتی، تصوف، علوم قرآنی، تفسیر، مصطلح الحدیث، رجال، عقاید، اصول فقه، فقه، پزشکی، معادن، لغت، ادبیات، تراجم، تاریخ. کتاب‌های مذکور در چهار شهر ایران به چاپ رسیده‌اند که شهر قم با انتشار ۳۶ اثر بیشترین سهم را داراست، سپس تهران با ۳۴ اثر، بعد مشهد با ۳ اثر و تبریز و اصفهان با ۲ اثر. مؤسسات منتشر کننده این آثار عبارتند از: مرکز نشر اسلامی کتاب در قم، مرکز نشر میراث مکتوب در تهران، مؤسسه مطالعات اسلامی وابسته به دانشگاه تهران و مؤسسه آل‌البیت لاحیاء التراث در قم.

اما محققان و مصححان این کتاب‌ها گروهی از اساتید دانشگاه و دانشمندان سرشناسند از جمله دکتر مهدی‌محقق، دکتر حسین علی محفوظ، دکتر محمدعلی آذرشب، دکتر ابوالقاسم امامی، دکتر غلامرضا جمشیدنژاد اول، دکتر ابراهیم دیباجی، دکتر عدنان محمدآل طعمه، استاد احمد حسینی، استاد جلال‌الدین آشتیانی، استاد یوسف الهادی، استاد پرویز ادکائی، استاد کامل سلمان الجبوری و سایرین.

نگاهی به منشورات مرکز نشر میراث مکتوب

با مراجعه به کتاب‌های عربی منتشره توسط مرکز نشر میراث مکتوب^۸ در تهران معلوم می‌شود که:

۱. مصحح با درج مقدمه در ابتدای کتاب، به معرفی مؤلف و اثر پرداخته که گاهی مفصل و گاهی مختصر و به زبان فارسی یا عربی یا هر دو زبان بوده، و گاهی زبان سومی نیز در کنار آنها می‌باشد. البته پسندیده‌تر آن است که مرکز نشر کتاب‌های عربی را طبق یک روش صحیح و اصولی منتشر سازد.

۲. مهم‌ترین نکته‌ای که مصحح در تصحیحش باید بدان اشاره کند،

توصیف دقیق نسخه‌های مورد استفاده اوست (خط ورق، زمان کتابت، تملکات، مهرها سماعات ...). و نیز مقابله بین نسخه‌ها و انتخاب بهترین‌ها و استنساخ دقیق و استوار و تفاوت‌گذاری بین نسخه‌ها، آنگاه در نهایت تصحیح متن که هدف از این کار با این تفصیلات استوارسازی متن و اطمینان یافتن از اینکه مطالب موجود همانی است که مؤلف در نظر داشته و نگاشته است. بعد از پایان یافتن این عمل، مصحح جهت عرضه متنی استوار اقدام کرده و در این مرحله، تأنی و بردباری و ظرافت و دقت را قرین خود ساخته تا امانت را به اهلس بازگرداند. از جمله ادای امانت در این مسأله، درج نمونه‌هایی از تصاویر نسخ استفاده شده است که در بردارنده صفحه عنوان می‌باشد. صفحه عنوان در نهایت اهمیت است چرا که نام واقعی کتاب و مؤلف را با خود دارد. علاوه بر آنکه وجود سماعات یا تاریخ‌های قید شده بر روی آن بر اعتبار نسخه می‌افزاید.

در برگه اول نسخه نام کتاب و مؤلف و موضوع آن و در برگه آخر نیز تاریخ اتمام کتاب و تاریخ کتابت، کاتب و سماعات دانشمندان و تاریخ آنها درج شده است. گاهی دیده می‌شود مؤلف یا دانشمندی مشهور به خط خود کلمه یا عبارتی را بر روی نسخه نوشته که مصحح می‌تواند جهت اعتبار بیشتر نسخه آن را نیز درج کند.^۹

۳. تصحیح کتاب به هر شکل و سپس عذر خواستن از اشتباهات وارده، در آن کافی نیست، بلکه مصحح باید حداکثر توان خویش را به کار گرفته، حق مطلب را ادا و کار خود را به افراد خبره و اهل تحقیق ارائه کند. ضروری است که گروهی از محققان کاردان سالیان دراز تحت اشراف دانشمندان متخصص بر روی کتاب‌های دایرةالمعارف گونه - که به وفور در میان نسخ خطی دیده می‌شود - تحقیق کنند البته قبل از آنکه به مرحله چاپ برسد.^{۱۰}

۴. بعد از استنساخ متن و قبل از در نظر گرفتن روش کتاب و علامت‌های نشانه‌گذاری، تعلیقات، استخراج منابع، شرحها و ضبط متن لازم است که محقق توجه خاصی به آیات قرآنی داشته باشد و از دو پراتنز گل‌دار جهت حصر آیات استفاده کرده و متن آیات را به طور صحیح ضبط و اسم سوره و شماره آیه را به طور دقیق ذکر کرده تا از اشتباه در ضبط و خلط بین آیات و احادیث مصون ماند.

۵. در استنساخ متن باید از شیوه صحیح کتابت عربی استفاده شود که رعایت موارد ذیل ضروری است:

به کارگیری صحیح همزه و مدّ (مدّ مساوی دو همزه و الف است)، پاراگراف‌بندی، گذاشتن علامت‌های نشانه‌گذاری در جای مناسب خویش مانند: ویرگول، نقطه، نقطه ویرگول، دو نقطه بر روی هم یا کنار یکدیگر، علامت‌های استفهام و تعجب، دو کمان جهت احادیث نبوی، پراتنز، کروه و ... اعراب‌گذاری کامل احادیث نبوی و اشعار و اعراب‌گذاری برخی

از کلمات مانند: اعلام، اماکن و لغات.

متن کتاب دو بخش: کلیدهای فرقان و تفسیر سوره فاتحه تقسیم شده است.

بخش اول کلیدهای قرآن در ۱۲ فصل راجع به علوم قرآن است که عبارتند از: اول، در رابطه با اولین و آخرین آیات نازل شده قرآن. دوم، بیان چگونگی جمع قرآن. سوم، بیان اختلاف روایات در ترتیب نزول سوره‌ها. چهارم، قرائات. پنجم، آنچه که بر قاری قرآن مستحب و مکروه است. ششم، تعداد سوره و آیات و کلمات و حروف قرآن. هفتم، تعداد مفسران. هشتم، معنی تفسیر و تأویل. نهم، عام و خاص و محکم و متشابه و ناسخ و منسوخ. دهم، دو حکم مفروغ و مستأنف و دو طرف تضاد و ترتب، یازدهم، اعجاز قرآن. دوازدهم، شرایط تفسیر قرآن.

اما بخش دوم در ۱۴ فصل آمده است:

فضایل سوره فاتحه، اسامی سوره فاتحه، نزول سوره فاتحه و تعداد آیات آن، تفسیر آیه تسمیه، اسم الرحمن الرحیم و تفسیر آنها، اسرار نظم کلمات در آیه تسمیه، تفسیر الحمد لله، کلام خداوند عز و جل: رب العالمین، کلام خداوند عز و جل: مالک يوم الدين، کلام حق: ایاک نعبد و ایاک نستعین، کلام خداوند عز و جل: اهدنا الصراط المستقیم، صراط الذین انعمت علیهم، کلام خداوند عز و جل: غیر المغضوب علیهم ولا الضالین.

(ص ۲۵۵ - ۲۸۸) ملحق اول: شرح حال مجلس منعقد شده شهرستانی در خوارزم.

(ص ۲۸۹ - ۲۹۹) ملحق دوم: راجع به جدولهای تفسیر شهرستانی

در رابطه با توالی نزول قرآن

(ص ۳۰۱ - ۳۱۵) فهرست مصادر عربی و فارسی و بیگانه.

(ص ۳۱۷) فهرست موضوعات.

کلمه کتاب در صفحه عنوانی که بعد از تصویر نسخه خطی آمده ساقط شده، در حالی که در بخش معرفی نسخه در مقدمه ذکر شده است.

۶. احیاناً دیده می‌شود که نسخه بدل‌ها یا تعلیقات در انتهای کتاب آمده و یا اینکه به صورت پاورقی در هر صفحه درج شده است. صحیح این است که تعلیقات و نسخه بدل‌ها به صورت پاورقی در هر صفحه بیاید، چرا که این کار به بهتر فهمیده شدن متن سرعت بیشتری می‌بخشد و آمدن آنها در پایان کتاب مختل به این معنی است، در پاورقی‌ها نباید نسخه بدل‌هایی که اهمیت ندارند یا مصحح در خواندنشان دچار اشتباه می‌شود ثبت گردد.

لازم است مأخذ احادیث، اقوال، امثال، اشعار و وزن آنها، شرح حال شخصیتها - به غیر از افراد مشهور - ذکر شود. همچنین بیان وقایع، اماکن، شرح لغات و هر چیزی که نیاز به توضیح دارد از منابع دست اول که به چاپ رسیده‌اند استفاده شود تا متن به سهولت و به طور کامل قابل استفاده برای خواننده باشد.

مصحح می‌تواند از چاپ‌های قبلی اثر، در هنگام مقابله نسخه‌ها استفاده کند به شرط آنکه در چاپ‌های گذشته از نسخی استفاده شده باشد که در اختیار مصحح نباشند. نباید از تعلیقات کتاب‌هایی که تحقیقاتی سست و ضعیف دارند بهره گرفت.

گاهی مؤلف از کتاب‌هایی نام می‌برد که احیاناً مطلبی را از آنها نقل کرده یا نقل نکرده، پس لازم است که در مورد این کتاب‌ها تحقیقی صورت گیرد که آیا چاپ شده‌اند یا مخطوط و یا مقفودند.

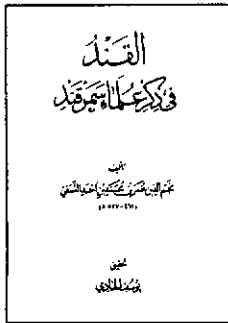
۷. در تنظیم انواع فهرست فنی و علمی کتاب نباید غافل شد، فهرست آیات یا اشعار یا اقوال یا ایام یا اسانید یا اساتید مؤلف باید درج شود. در ابتدا فهرست آیات به دنبال آن احادیث و سپس بقیه فهرست به ترتیب آورده شود و به فهرست الفهارس ختم گردد. نباید القاب در فهرست اعلام آورده شود مثل: دکتر، شیخ، عارف، شاه، قاضی و... مصحح باید در تنظیم فهرست همه موارد لازم را ذکر کند.

اغلاط کتاب فوق و شکل صحیح آنها به شرح زیر است:

صفحه غلط	صحیح
۹۰	(ویسألون عن الیتامی) البقرة ۲۲ (و یسألونک ...) البقرة ۲۲۰
۱۰۳	[و] خاتم النبیین یزکیها وقعها وقوم و معادن و معادن صلی الله علیه و آله و سلم وقعاً والمملئ اتم

من با مطالعه کتابهای منتشر شده از سوی مرکز نشر میراث مکتوب و مقابله متن با تصویر خطی و با توجه به وقوع تحریقات و تصحیفات در آنها توانستم برای هر کتاب به طور جداگانه غلط نامه‌هایی را تنظیم کنم که به شرح ذیل است:

۱. تفسیر شهرستانی به نام: مفاتیح الاسرار و مصابیح الابرار / شهرستانی، تحقیق: دکتر محمدعلی آذرشب. کتاب فوق شامل این مطالب می‌باشد: مقدمه (ص ۷ - ۱۳)، درباره دوران زندگانی شهرستانی (ص ۱۵ - ۲۴۳)، راجع به شخصیت و حالات وی (ص ۴۵ - ۷۳)، تفسیر شهرستانی (ص ۷۵ - ۹۹)، تصویر صفحه اول نسخه کتابخانه مجلس شورای اسلامی (ص ۱۰۰) و متن کتاب از صفحات ۱۰۳ - ۲۵۴.

فهرست کتاب (ص ۱۰)، مقدمه (ص ۱۱ - ۴۰)، تصویر نسخ (ص ۴۱ - ۴۴)، متن کتاب (ص ۴۵ - ۷۰۶) از باب الف تا باب کاف، مستدرک «القتد» (ص ۷۰۱ - ۷۰۶)، فهارس: آیات - احادیث - اعلام - خلفا و ملوک و ائمه و امرا - انساب - اقوام و قبایل - شهرها - کتابها - وقایع - منابع (ص ۷۰۹ - ۸۷۷).

و نصبه
أحد
در حاشیه: الأعراف ۲۵
كلها
صلوة
الى
ابراهيم
منة أعمها نفعاً و أعظمها وقعاً
يتلوا عليهم
ضلل
قرآنا
فرقانا
تتريلاً
اصحابه
قاب
خلفه، تتريلاً
و تأويلاً: «إنا نحن

اغلاط كتاب فوق و شكل صحيح آنها به شرح زير است:

صفحه	سطر	غلط	صحيح
۶۸۰	درشعر (يلجاک)	يلحاک	
-	سطر آخر بكم الدارعة	الدارعة	
۸۸	شرح حال أبو محمد	ذکر أبي محمد	
۸۹	سطر اول و روى	روى	
-	۴-۳-۲ قال حدثنا	حدثنا (۶ جا)	
-	شرح حال أبو زيد	ذکر أبي زيد	
۵۶۷	۱۳-۱۴ قال حدثنا	حدثنا (۴ جا)	
-	۱۵ رضى الله عنهما	در نسخه پاریس موجود نیست	
-	۱۶ يقوح	صلى الله عليه و سلم	
۵۶۸	۱ القاضى الامام أبو الحسن	تفوح	
-	۲ إسماعيل بن إسحاق	ذكر القاضى الامام أبى الحسن	
-	۳ رضى الله عنه...	إسماعيل بن إبراهيم بن إسحاق	
-	۴ الامام أبو الحسن على بن إبراهيم	در نسخه پاریس موجود نیست	
-	الكسبوى	إمام أبو الحسن على بن إبراهيم در نسخه پاریس: هذا	
-	۷-۶-۵ قال حدثنا	-	
-	۸ رضى الله عنه	حدثنا	
-	(ص)	در نسخه پاریس موجود نیست	
۱۰	صفى الدين زكى الملك أبو الخير	صلى الله عليه و سلم	
-	۱۲ رحمة الله عليها	بن دواد	
-	قال و سمع	قال: سمع	
-	۱۴ قال أخبرنا فقال	فقال	
-	۱۶-۱۵-۱۴ قال	در نسخه پاریس نیست (۵ جا)	
-	۱۷ ص	صلى الله عليه و سلم	
-	۱۸ يعافيههم	يطعمهم	
۵۶۹	۱ الشيخ الأديب أبو الحسن	ذكر الشيخ الأديب أبى الحسن	
-	۳ السيد	المسند	
-	۴ الحجاج على بن أبى طاهر المطوعى	در نسخه پاریس: هذا	
-	۵ قال حدثنا	حدثنا	

خلفه تتريلاً بدون فاصله و تأويلاً: (إنا نحن
۲. خريدة القصر و جريدة العصر فى ذكر فضلاً اهل اصفهان / عماد الدين الاصفهاني؛ تقديم و تحقيق: دكتور عدنان محمد آل طعمة
ج (۱): فهرست كتاب (ص ۷ - ۱۱)، مقدمه تحقيق (ص ۱۶ - ۳۲)، تصوير نسخهها (ص ۳۳ - ۲۴۰) متن كتاب (ص ۴۱ - ۳۳۲)، فهارس: اعلام - مصادر (ص ۳۳۷ - ۳۶۶).
ج (۲): فهرست (ص ۷ - ۱۰)، متن كتاب (ص ۱۱ - ۳۷۴)، فهرستها: اعلام - مصادر (ص ۳۷۷ - ۴۰۶).

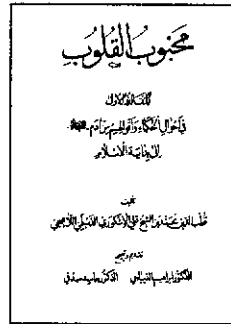
اغلاط كتاب فوق و شكل صحيح آنها به شرح زير است:

صفحه	سطر	غلط	صحيح
۴۱	۶	محل مولدى	محل مولدى و عرقى
۹	۹	و مطار ملكى	و سناء ملكى
-	-	و مهبط سيلى	و مهبط سهلى
-	-	و خيس جدودى	و جنس جدودى
۱۰	۱۰	و منبت سلفى	و منبت خلفى
۱۱	۱۱	و جنان جنى غصنى	و جنسى غصن عشنى
۱۵	۱۵	بالحق الأحوط	بالأحق الأحوط
۱۶	۱۶	و هو ماينبت من، والعرش (در حاشيه) (بعد از كلمه «من» افتاده است	
۴	۴	أكرم جبل	أكرم جبل
۸	۸	إلى هذا	و إلى هذاس
۹	۹	لم يسمح به	لم تسمح به
۱۴	۱۴	لحق بالله	يأمر
-	-	أرغب إلى	أسأل
۱۵	۱۵	وأصنف	فأصنف

۳. القند فى ذكر علماء سمرقند / نجم الدين نسفى؛ تحقيق: يوسف

الهادى؛ تنظيم فهارس؛ سيده بشرى مشكور.

۴. محبوب القلوب: گفتار اول در احوال حكما و سخنان ایشان از آدم

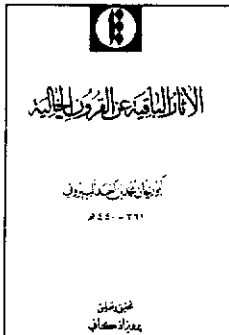
علیه السلام تا ظهور اسلام / قطب‌الدین اشکوری دیلمی لاهیجی، تصحیح، دکتر ابراهیم دیباجی، دکتر حامد صدقی
 فهرست (ص ۷- ۱۱)، مقدمه (ص ۱۳- ۱۴)، مقدمه مصححین (ص ۱۵- ۱۸)، سرگذشت مهمترین تراجمی که در عصر ظهور اسلام و عصر مولف کتاب محبوب‌القلوب راجع به حکماء و فلاسفه نوشته شده است (ص ۱۹- ۲۲)، شرح حال قطب‌الدین اشکوری (ص ۲۳- ۸۵)، تصویر صفحه اول نسخه خطی و صفحه آخر از گفتار اول (ص ۸۶- ۸۷)، متن کتاب (ص ۸۹- ۳۹۰)، فهارس: احادیث - اعلام - کتابها - اشعار فارسی - اشعار عربی - حکایات (ص ۳۹۳ تا پایان کتاب).

۵. تحفة‌الآزهار و زلال الأنهار فی نسب أبناء الأئمة الأطهار علیهم صلوات الملك الغفار / ضامن بن شدقم الحسین المدنی، تحقیق و تعلیق: کامل سلمان الجبوری.

مجلد اول: در نسب فرزندان امام حسن بن علی علیهما السلام.
 مجلد دوم: قسم اول در نسب فرزندان امام حسین بن علی علیهما السلام.
 مجلد اول: فهرست (ص ۷- ۸)، صفحه تقدیم (ص ۹- ۱۰)، مقدمه و محقق - پیشگفتار (ص ۱۳- ۴۲)، ابن شدقم و کتابش (ص ۴۵- ۶۶)، تصویر نسخ خطی (ص ۶۷- ۷۱)، متن کتاب (ص ۷۴- ۵۶۰)، منابع تحقیق (ص ۵۶۱- ۵۷۱).

اغلاط کتاب فوق و شکل صحیح آنها به شرح زیر است:

صفحه غلط	صحیح
۴۱۴ (لا امان)	صحیح (لا ایمان)
- (قطعنوا)	(وطعنوا)
۳۴۴	یاورقی (۲) ذکر آدرس آیه از سوره -
-	اعراف ۳۹ -
۴۹۹	(تذکرون)
۵۱۱	(فان مت)
۵۴۶	(بلی و من)
۶	الاثار الباقية عن القرون الخالية / ابوریحان بیرونی، تحقیق و تعلیق: پرویز اذکایی.

فهرست مطالب (ص آ - ه)، مقدمه محقق (ص ز - ط)، متن کتاب (ص ۳- ۴۵۸)، تعلیقات کتاب (ص ۴۶۱- ۷۴۵)، فهارس: مراجع - اعلام - اماکن - اقوام و قبایل - اوقات و تواریخ ایام - کتابها - اسامی (به انگلیسی) - فهرست الفهارس (ص ۷۴۹- ۸۹۵)، مقدمه به انگلیسی (ص ۸۹۷- ۹۰۰).

اغلاط کتاب فوق و شکل صحیح آنها به شرح زیر است:

صفحه غلط	صحیح
۱۶ (یُضِلُّ به)	صحیح (یُضَلُّ)
۲۶	(لا بل هم عن الحق عمون) در قرآن چنین آیه‌ای نیست، و در پاورقی، صحیح شماره ۶۶ بجای ۶۸ است و صحیح آیه عبارتست از: (بل هم منها عمون)
۷۶	(ماکنتمخذاً لمضلین عضداً)
۷۷	(لو أنزلنا)

اغلاط کتاب فوق و شکل صحیح آنها به شرح زیر است:

صفحه غلط	صحیح
۸۹	والاستعانة بالعزیز العلیم من الله العزیز العلیم
-	يقول الفقير الى الله الغنى قطب الدين ... الغنى المعنى قطب الدين
-	پاورقی ۲ یاورقی باید بهجای کلمه موجود در متن قرار گیرد
-	اعتدوا
-	فقتت
-	قیل علی لسان
-	[بها]
-	[علیها]
۲۱۹	فان اتحدت
۲۲۰	یقتضی الخشیة
-	یقتضی الانبساط
-	ولیکن استجیاءک
۲۲۱	پاورقی شماره ۶
-	پاورقی شماره ۷
۲۲۳	[ان]
۲۲۷	أدق معا
۲۲۸	النقائض الناشئة
-	[ان]
۲۲۹	پاورقی ۱
-	پاورقی ۴ از لحاظ نوشتاری صحیح تر: لاتتلاف است
۲۳۰	در شعر: دواءک - داءک
-	تزعّم

- ۲۵۱ آیه مذکور
دو آیه است و در باورقی صحیح شماره ۱۸۶ است.
- ۲۵۵ (من أنصاری) (من أنصاری)
متن آیه قرآن نیست بلکه اشاره به آیه ۶ سوره حاقه است
- ۳۱۸ عاداً هلكوا بريحتها الصرصر
آیه ۶ سوره حاقه است
- ۴۲۶ (فأكثرت جدالك) (فأكثرت جدالنا) و شماره آیه در باورقی ۳۲ بجای ۳۴ است
- ۴۵۸ آیه مشخص نشده است
آیه عبارت است از: (ليهلك من عن بينة و يحيى من حى عن بينة)
۷. التعريف بطبقات الامم / صاعداندلسى، مصحح و محقق: دکتر غلامرضا جمشیدنژاد اول.
- فهرست موضوعات (ص ۷-۸)، صفحه تقدیم (ص ۹-۱۲)، مقدمه مصحح (ص ۱۳-۱۳۰) که شامل زندگی مولف، آثار و کتابش و منابع و نسخ خطی مورد استفاده و نقد چاپهای گذشته است، تصویر نسخه‌های خطی (ص ۱۳۱-۱۳۵)، علائم اختصاری نسخ (ص ۱۳۷-۱۳۸)، متن کتاب (ص ۱۴۱-۲۸۰)، فهرس: اعلام (ص ۲۸۳-۲۹۷)، اماکن و اعلام دیگر (ص ۲۹۹-۳۰۴)، اسامی کتاب‌های بکار رفته در متن (ص ۳۰۵-۳۱۰)، اقوام و قبایل (ص ۳۱۱-۳۱۵)، مصادر عربی و غیر عربی (ص ۳۱۷-۳۲۲)، خلاصه مقدمه مصحح به زبان عربی (ص ۳۳۱-۳۵۳).
- متن کتاب به چهار باب تقسیم شده است: باب اول: اتمهای گذشته، باب دوم: اختلاف اتمها و طبقات مختلف آن، باب سوم: اتمهایی که به علوم توجه نداشتند. باب چهارم: اتمهایی که به علوم توجه داشتند. باب آخر به ۱۰ فصل تقسیم شده است: فصل اول: علم در هند، دوم در فارسی، سوم نزد کلدانیان، چهارم در یونان، پنجم در روم، ششم نزد مصریان، هفتم نزد عرب، هشتم نزد مسلمین، نهم در اندلس، دهم در بنی اسرائیل.
۸. الجماهر فی الجواهر / ابوریحان بیرونی؛ تحقیق: یوسف الهادی. فهرست کتاب در ۳ صفحه، مقدمه کتاب (ص ۳-۶۵)، علائم اختصاری (ص ۲۶۶)، تصویر نسخه‌ها (ص ۶۷-۷۰)، متن کتاب (ص ۷۵-۴۳۶)، اختلاف نسخه‌ها (ص ۴۳۷-۴۷۳)، فهرست‌ها: آیات - احادیث - امثال - جواهر و فلزات - وسایل زینت و سلاح و لباس و ادوات - اعلام - امم و قبایل و طوایف - اماکن - کتاب‌ها - مصادر.
۹. تقویم الایمان / میرمحمد باقر داماد؛ و شرح آن کشف الحقائق / احمد علوی عاملی؛ تعلیقات: ملاعلی نوری، به تصحیح: علی اوجیبی. مقدمه به فارسی، فهرست مطالب (ص ۹-۱۶) و (ص ۱۶۱-۱۸۰)، تصویر نسخه‌ها، (ص ۱۸۳-۱۹۲)، متن کتاب تقویم الایمان (ص ۱۹۵-۳۸۰)، متن کتاب کشف الحقائق (ص ۳۸۳-۷۷۱)، فهرست‌ها آیات - احادیث - اشعار - اعلام - کتاب‌ها - اصطلاحات و تعبیّرات - لغت - منابع (ص ۷۷۵-۸۴۹).
- اسامی کتابهای منتشره در ایران
(موجود در کتابخانه مجمع اللغة العربیه دمشق)
- اجازات الحدیث / المجلسی؛ تحقیق: احمد الحسینی - قم: مکتبه آیه الله المرعشی العامه، ۱۴۱۰ هـ.
- أربع رسائل كلامية / الشهيد الأول، البیاضی - ط ۱ - قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۲۲ هـ.
- الأسرار الخفية فی العلوم العقلية / الحلّی - ط ۱ - قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۲۰۰۰.
- الأصول فی علم الأصول / الميرزا علی الايروانی النجفی، تحقیق: محمد کاظم رحمان ستایش - ط ۱ - قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۲۰۰۱.
- أطائب الكلم فی بیان صلة الرحم / الکرکی العاملی، تحقیق احمد الحسینی - قم: مطبعة مهر أستوار، ۱۳۹۴ - (سلسلة من مخطوطات مکتبه آیه الله المرعشی العامه ۱).
- أعلام الدين فی صفات المؤمنین / الدیلمی - ط ۱ - قم: مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث، ۱۴۰۸ هـ. - (سلسلة مصادر بحار الأنوار ۵).
- الأمان من أخطار الأسفار و الأزمان / ابن طلووس، تحقیق: جواد الشهرستانی - قم: مؤسسه آل ایت لاحیاء التراث، ۱۴۰۹ هـ. (سلسلة مصادر بحار الأنوار ۷).
- أوائل المقالات فی المذاهب و المخترات، و شرح عقائد الصدوق أو تصحیح الاعتقاد / محمد بن النعمان المفید، تقدیم: فضل الله الزنجانی، هبة الله الشهرستانی - تصحیح: واعظ جرندابی - ط ۲ - تبریز: مطبعة الرضائی، ۱۳۷۱ هـ.
- اختیار مصباح السالکین / البحرانی، تحقیق: د. محمد هادی الأمینی - ط ۱ - مشهد: مجمع البحوث الاسلامیه، ۱۴۰۸ هـ.
- بیان الحق بضمن الصدق / أبو العباس اللوکری، تحقیق: د. ابراهیم الدیباچی، مراجعة: د. مهدی محقق، د. محمد نقیب العطاس - طهران: المعهد العالی العالمی للفکر و الحضارة الاسلامیه، ۱۹۹۵ (سلسلة الفکر الاسلامی ۲).
- تاریخ غرر السیر / الثعالبی، تحقیق: زوتنبرغ، تقدیم: مجتبی مینوی - ط ۲ - طهران: مکتبه الأسدی، ۱۹۶۳ - (إعادة تصویر طبعة باريس).
- تبصرة المتعلمین فی أحكام الدين / الحلّی، تحقیق: أحمد الحسینی، هادی الیوسفی - قم: مجمع الذخائر الاسلامیه - (سلسلة المختار من التراث ۴).
- تتمة الیتیمة / الثعالبی، عنی به: عباس اقبال - طهران: مطبعة فردین، ۱۳۵۳ هـ. - ج ۱.
- تجارب الأمم / مسکویه، حققه و قدّم له: د. أبو القاسم إمامی - ط ۲ - طهران: دار سروش، ۲۰۰۱ - ج ۷.
- ترجمة الإمام الحسن (ع) من القسم غیر المطبوع من کتاب الطبقات الكبير / ابن سعد، تحقیق: عبدالعزیز الطباطبائی - ط ۱ - قم: مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث، ۱۴۱۶ هـ. - (سلسلة ذخائر تراثنا ۲).
- ترجمة الإمام الحسين (ع) من تاریخ مدينة دمشق / ابن عساکر، تحقیق: محمد باقر المحمودی - ط ۲ - قم: مجمع احیاء الثقافة الاسلامیه، ۱۴۱۴ هـ.
- تعلیقة امل الامل / الميرزا عبدالله أفندی الاصبهانی، تحقیق: أحمد الحسینی - ط ۱ - قم: مکتبه آیه الله المرعشی العامه، ۱۴۱۰ هـ.

- تلخيص البيان في مجازات القرآن / الشريف الرضي، تصحيح: محمد المشكاة، تقديم: حسين علي محفوظ - طهران: مطبعة مجلس الشورى، ١٩٥٣ - صورة مخطوط.
- تلخيص المرام في معرفة الأحكام / الحلبي، تحقيق: هادي القبيسي - ط ١ - قم: مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ٢٠٠٠.
- تهذيب الأسماء واللغات / التوري - طهران: مكتبة الأسدى - ٢ ج - (إعادة تصوير الطبعة المنيرية بالقاهرة).
- الثاقب في المناقب / ابن حمزة الطوسي، تحقيق: نبيل رضا علوان - ط ٢ - قم: مؤسسة أنصاريان، ١٤١٢ هـ.
- ثلاث رسائل: تفسير سورة الكافرون، شواكل الجور، أتمودج العالم / الجلال الدواني، تحقيق: أحمد تويسركاني - ط ١ - مشهد: مجمع البحوث الاسلامية، ١٤١١ هـ.
- حاشية المختصر النافع / الشهيد الثاني - ط ١ - قم: مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ٢٠٠١.
- الحاشية على شروح الإشارات لابن سينا / آقا حسين الخوانساري، تحقيق: أحمد العابدی - ط ١ - قم: مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ١٩٩٩.
- حاشية شرائع الاسلام / الشهيد الثاني - قم: مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ١٤٢٢ هـ. (سلسلة مؤلفات الشهيد الثاني ١٢).
- الحكومة / ابن سينا - حدوث العالم / ابن غيلان - المناظرة بين فخرالدين الرازي و فريد الدين الغيلاني / اهتمام: د. مهدي محقق - طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامي، جامعة مك كيل، ١٩٩٨ - (سلسلة دانش ايراني ٤٣).
- الدررة الباهرة من الأصداف الطاهرة / الشهيد الأول، تحقيق: داود صابري - مشهد: مؤسسة الاستانة الرضوية، ١٤١١ هـ.
- دليل النص بخبر الغدير على إمامة أمير المؤمنين (ع) / الكراچي، تحقيق: علاء آل جعفر - ط ١ - قم: مؤسسة آل البيت لإحياء التراث، ١٤١٦ - (سلسلة ذخائر تراثنا ٣).
- الذخيرة في علم الكلام / الشريف المرتضى، تحقيق: أحمد الحسيني - قم: مؤسسة النشر الاسلامي، ١٤١١ هـ.
- رجال النجاشي / أبو العباس النجاشي، تحقيق: موسى الشبيري الزنجاني - قم: مؤسسة النشر الاسلامي، ١٤٠٧ هـ.
- رسالة الفراسة / ابن الخوام، تحقيق: حسين علي محفوظ - طهران: مطبعة الحيدري، ١٩٥٤.
- رسالة في الهداية والضلالة / صاحب بن عباد، تحقيق: حسين علي محفوظ - طهران: مطبعة الحيدري، ١٩٥٥.
- روض الجنان في شرح ارشاد الأذهان / الشهيد الثاني - ط ١ - قم: مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ١٤٢٢ هـ. - ج ٢.
- روضات الجنات في أحوال العلماء والسادات / الخوانساري، تحقيق: محمد علي روضاتي - طهران: دار الكتب الاسلامية، ١٣٨٢ هـ. - ج ٦.
- رياض العلماء و حياض الفضلاء / الميرزا عبدالله أفندي الأصبهاني، تحقيق: أحمد الحسيني - قم: ١٤٠١ هـ. - ج ٦ - (سلسلة من مخطوطات مكتبة آية الله المرعشي العامة ٥).
- سعد السعود للنفوس / ابن طاووس - قم: مركز انتشارات دفتر
- تبليغات اسلامي، ١٤٢٢ هـ.
- الشامل في أصول الدين / إمام الحرمين الجويني، تحقيق: ر. م. فرانك، ترجمة مقدمة المحقق: د. سيد جلال الدين مجتبوي - طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامي، جامعة مك كيل - (سلسلة دانش ايراني ٢٧).
- شد الأزار / الجنيد الشيرازي، تصحيح: محمد قزويني، عباس إقبال - طهران: ١٣٢٨.
- شرح الإلهيات من كتاب الشفاء لابن سينا / مهدي التراقي، اهتمام: د. مهدي محقق - طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامي، جامعة مك كيل، ١٩٨٦.
- شرح كتاب القيسات: ميرداماد / أحمد بن زين العابدين العلوي، تحقيق: حامد ناجي أصفهاني، تقديم: د. مهدي محقق، مراجعة: د. مهدي محقق، د. محمد نقيب العطاس - طهران: مؤسسة مطالعات، مؤسسة بين المللي، ١٩٩٧ - (سلسلة الفكر الاسلامي ١١).
- شواهد التنزيل لقواعد التفضيل في الآيات النازلة في أهل البيت / الحاكم الحسكي، تحقيق: محمدباقر المحمودي - ط ١ - طهران: مجمع إحياء الثقافة الاسلامية، ١٩٩٠.
- صوان الحكمة و ثلاث رسائل / السجستاني، تحقيق: عبدالرحمن بلوي - طهران: ١٩٧٤.
- ضيافة الإخوان و هدية الخلان / رضى الدين القزويني، تحقيق: أحمد الحسيني - قم: مجمع الذخائر الاسلامية، ١٣٩٧ هـ. - (سلسلة المختار من التراث ٥).
- طب الفقهاء و المساكين / ابن الجزار القيرواني، تحقيق: د. وجيهة كاظم آل طعمة، تقديم: د. مهدي محقق، مراجعة: د. مهدي محقق، د. محمد نقيب العطاس - طهران: مؤسسة مطالعات، مؤسسة بين المللي، ١٩٩٦ - (سلسلة الفكر الاسلامي ٧).
- عيون الحكمة / ابن سينا، تقديم: مجتبي مينيوي - طهران: جامعة طهران، ١٩٥٤ - (سلسلة منشورات جامعة طهران ٢٠٨) - صورة مخطوط.
- غاية المراد في شرح نكت الإرشاد / الشهيد الأول - حاشية الإرشاد / الشهيد الثاني، تحقيق: رضا المختاري - ط ١ - قم: مركز الأبحاث و الدراسات الاسلامية، ١٤١٤ هـ.
- غنائم الأيام في مسائل الحلال و الحرام / الميرزا أبو القاسم القمي، تحقيق: عباس تبريزيان - ط ١ - قم: مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ١٤٢٠ هـ. ج ٥.
- كتاب الإصلاح / أبو حاتم الرازي، اهتمام: د. حسن مینوچهر، د. مهدي محقق، قدم له بالإنكليزية: د. شين نوموتو، ترجمة المقدمة إلى الفارسية: د. جلال الدين مجتبوي - طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامي، جامعة مك كيل، ١٩٩٨ - (سلسلة دانش ايراني ٤٢).
- كتاب الوافي / الفيض الكاشاني، تحقيق: محمد محسن - أصفهان: مكتبة الإمام أمير المؤمنين علي (ع) العامة، ١٤١٢ هـ. ج ٢.
- كتاب سليم بن قيس الهلالي / تحقيق: محمدباقر الأنصاري الزنجاني الخوئي - ط ١ - قم: الهادي، ١٤١٥ هـ. ج ٣.
- اللوامع الإلهية في المباحث الكلامية / مقداد بن عبدالله السيوري، تحقيق: محمد علي الطباطبائي - ط ٢ - قم: مركز انتشارات دفتر

گسترش میراث اسلامی و تعمیم فایده آن در سراسر جهان سخت در تلاش و تکاپوست و به همین جهت مسئولیت گسترش این دانش به عهده گروهی از اساتید فاضل و دانشمند گذارده شده که به مرزبانی از مرزهای امت اسلامی بپردازند و با تحقیق بخشی از کتابهای ارزشمند میراث گذشتگان به پاسداری از حریم آن مشغول شده و روح زندگی را در کالبد آن بدمند. آنان این آیات شریفه را سرلوحه کار خود قرار داده‌اند:

(من عمل صالحاً من ذکر أو انثی و هو مؤمن فلنحییته حیاة طیبة ولنجزینهم اجرهم باحسن ما كانوا يعملون) [نحل / ۹۷]
(و من اراد الاخرة و سعی سعیها و هو مؤمن فاولئك کان سعیمهم مشکورا) [اسراء / ۱۹]

آنچه در این مقاله آمد، حاصل بررسی‌های نگارنده پیرامون آثار منتشره مرکز نشر میراث مکتوب بود که تنها با هدف کمک به بهبود آنها بیان شد. والحمد لله.

منابع

الف) نشریات

۱. مجله «عالم المخطوطات و النوادر» مج ۱ / ع ۱ ص ۶.
۲. مجله «معهد المخطوطات العربية» ۳ / ۲ / ۶ / ۶، ۳۲۵ / ۶، ۲۹، ۳۲۳ / ۳۰، ۳۴۵ - ۳۸۰، ۳۲ / ۴۱.

ب) کتابها:

۱. اقدام المخطوطات العربية فی مكتبات العالم المکتوبة منذ صدر الإسلام حتى سنة ۵۰۰ هـ. / کورکیس عواد - بغداد: وزارة الثقافة، دار الرشید، ۱۹۸۲ - (سلسله المعاجم و الفهارس ۴۶).
۲. فهارس المخطوطات العربية فی العالم / کورکیس عواد - الكويت: معهد المخطوطات العربية: ۱۹۸۴ - ج ۳.

پی نوشتها:

۱. یعنی استاد هادی شریفی در: (World Survey/ ۴۰۷) به نقل از دکتر یحیی ساعتی در: «مجموعه المخطوطات العربية فی العالم الاسلامی» مجله «عالم المخطوطات و النوادر» مج ۱ / ص ۶.
۲. به عنوان مثال مراجعه کنید به: «فهارس المخطوطات العربية فی ایران» / دکتر حسین علی محفوظ، مجله «معهد المخطوطات العربية» ۳ / ۳ و «نوادر المخطوطات فی مكتبة ملك التجار بطهران» / دکتر صلاح الدین منجد، «مجله المعهد» ۶ / ۶ و «(قدم المخطوطات العربية فی مكتبات الامم المکتوبة منذ صدر الإسلام حتى سنة ۵۰۰ هـ.» / کورکیس عواد، وی ۳۳ نسخه خطی نادر و کمیاب در ایران را نام برده است.
۳. دکتر ساعتی در منبع سابق به ۷۶ فهرست از نسخ خطی آنجا اشاره کرده که در مرکز ملک فیصل ریاض موجود است.
۴. رک: گزارش «بمئة معهد المخطوطات العربية إلی ایران»، مجله «معهد المخطوطات العربية» ۶ / ۳۲۵.
۵. استاد کورکیس عواد در کتاب ارزشمند خود فهارس المخطوطات العربية فی العالم آنچه را که در رابطه با مخطوطات مذکور نوشته شده، استقصا کرده است و ایران را در بخشی خاص از صفحه ۷۹ تا ۲۳۰ به طور جداگانه آورده. دکتر یوسف حسین بکار در مجله «معهد المخطوطات العربية» ۲۹ / ۳۲۳ و ۳۰ / ۳۲۵ - ۲۸۰ و استاد لطف الله قاری

المبدأ و المعاد / ابن سینا، اهتمام: عبدالله نورانی - طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامی، جامعة مک کیل، ۱۹۸۴ - (سلسله دانش ایرانی ۳۶).

- المبدأ و المعاد / صدر المتألهین الشیرازی، تحقیق: جلال الدین الاشتیانی - ط ۳ - قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۲۰۰۱.

- مجمع الأمثال / النجم الکرمانی، تصحیح: محمدباقرخان - طهران: دار الخلافه، ۱۲۹۰ هـ. صورة مخطوط.

- محاسن أصفهان / المافروخی، تصحیح: جلال الدین الحسینی الطهرانی - طهران: مطبعة مجلس.

- مخارج الحروف أو أسباب حدوث الحروف / ابن سینا، صححها و ترجمها إلی الفارسیة: د. برویز نائل خانلری - طهران: جامعة طهران، ۱۹۴۵ - (سلسله منشورات جامعة طهران ۲۰۷).

- مشارق الدراری شرح تأیفة ابن الفارض / سعید الدین الفرغانی، تحقیق: جلال الدین الاشتیانی، قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۲۰۰۰.

- مشرع الخصوص إلی معانی النصوص / علی بن أحمد المہامی، تحقیق: جلال الدین الاشتیانی - ط ۱ - قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۲۰۰۰.

- المصنفات الأربعة: التنبیہات العلیة، حقیقة الایمان، کشف الریبة مسکن الفواد / الشہید الثانی - ط ۱ - قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۲۲ هـ. - (سلسله مؤلفات الشہید الثانی ۱۱).

- مفتاح الطب و منهج الطلاب / أبو الفرج بن هندو، اهتمام: د. مهدی محقق، محمدتقی دانش پزوه - طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامی، جامعة مک کیل، ۱۹۸۹.

- المقنع فی النبیة / الشریف المرتضی، تحقیق: محمد علی الحکیم - ط ۱ - قم: مؤسسة آل البيت لإحیاء التراث، ۱۹۹۵ - (سلسله ذخائر تراثنا ۴).

- المناهج فی المنطق / ابن ترکه الخجندی، تحقیق: د. ابراهیم الدیاجی، مراجعة: د. مهدی محقق، د. محمد نقیب العطاس - طهران: مؤسسة مطالعات، مؤسسة بین المللی، ۱۹۹۷ - (سلسله الفکر الاسلامی ۱۰).

- منیة المرید فی آداب المفید و المستفید / زین الدین العاملی، تحقیق: أحمد الحسینی - قم: مجمع الذخائر الإسلامية، ۱۴۰۲ هـ.

- النافع یوم الخشر / الحلی، شرح: الفاضل المقداد - قم: ۱۴۰۱ هـ.

- نقد الرجال / التفرشی - ط ۱ - قم: مؤسسة آل البيت لإحیاء التراث، ۱۴۱۸ هـ. - ج ۵.

- نهج المسترشدين فی أصول الدین / الحلی، تحقیق: أحمد الحسینی، هادی یوسفی - قم: مجمع الذخائر الإسلامية - (سلسله المختار من التراث ۲).

گفتار پایانی:

بی شک ایران یکی از بزرگترین کشورهای اسلامی و از حیث داشتن نسخه‌های خطی غنی‌ترین آنهاست؛ چرا که تاریخ اسلامی این سرزمین و ریشه‌دار بودنش در علم و دانش کاملاً مشهود است. این سرزمین در

نیز در آن مجله ۳۲/۴۱ آنچه را از استاد عواد در کتاب مذکور ذکر نشده افزودند.

۶. به عنوان مثال نگاه کنید به فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیه العظمیٰ مرعی نجفی / دکتر محمود مرعی نجفی - ق.م: کتابخانه، ۲۰۰۲ - مج (۳۰).

و شاید بتوان گفت کاملترین فهرست علمی در این زمینه اثر سید دکتر محمد باقر حتی با نام: «کشاف الفهارس و وصاف المخطوطات فی مکتبات فارس» است که تاکنون سه جزء آن منتشر شده است: تجوید و قرائات، تفسیر در ۲ جزء.

دکتر حتی در سال ۱۹۳۲ در شهر بابل در خانواده‌ای اهل علم و ریشه‌دار به دنیا آمد. او استاد حکمت و فلسفه اسلامی در دانشگاه الهیات و معارف اسلامی و ادبیات و حقوق دانشگاه تهران و عضو مجمع اللغة العربیه دمشق و صاحب تألیفات و مقالات فراوانی است.

۷. کتابخانه مجمع به سال ۱۹۱۹ همزمان با تأسیس مجمع تشکیل یافت و هم اکنون در بخش عربی این کتابخانه ۲۵ هزار کتاب و در قسمت غیر عربی ۷ هزار کتاب تقریباً وجود دارد و همچنین مجلات عربی و خارجی در حدود ۵۵۰ دوره می‌باشد. اساساً اهدای کتاب منبع افزایش کتاب در این کتابخانه است و در آن مجموعه‌های اهدایی از افرادی سرشناس وجود دارد مانند: محمدکرد علی، فخری بارودی، جمیل عظم، خلیل مردم، مصطفی شهبابی، محمدکامل عیاد. و نیز مجموعه‌های اهدایی از طرف مؤسسات علمی معروف داخل سوریه و خارج مانند مجامع علمی و ادبی و دانشگاهی، دانشمندان و محققین و سایرین. مجمع به طور مستمر منشورات خود را برای این مؤسسات ارسال

می‌کند چنانکه به خرید کتابهای مصحح یا تحقیقات مهم نیز اقدام می‌نماید.

۸. در کتابخانه مجمع حدود ۴۲۵ کتاب منتشره در ایران وجود دارد که از این تعداد، ۳۰۰ کتاب تقریباً به زبان فارسی است و همچنین نشریات عربی که در ایران منتشر می‌شوند به این کتابخانه ارسال می‌شود مانند: الهادی، المنهل، الفکر الاسلامی، علوم الحدیث، رساله القرآن، رساله التقریبه الثقافه الاسلامیه، التوحید، ترائنا، الاخاء و از نشریات فارسی: مجله فرهنگستان زبان و ادب فارسی و غیر آن.

۹. چنانکه گفته شد مرکز به مدیریت استاد اکبر ایرانی اداره می‌شود و تقریباً ۷۰ عنوان از میراث مکتوب اسلامی را منتشر کرده که حدود ۱۵ عنوان به عربی است.

این آثار از نظر هیئت ظاهری و محتوای علمی، فوق‌العادگی خاصی دارند که آیندگی درخشان را بر تاریخ روند نشر اسلامی پیش‌بینی می‌کنند. در این کتابها در بخش کلمه ناشر آمده است: «برعهده هر نسلی است که این میراث پراچ را پاس دارد و برای شناخت تاریخ و فرهنگ و ادب و سوابق خود به احیا و بازسازی آن اهتمام ورزد... هزاران کتاب و رساله خطی موجود در کتابخانه‌های داخلی و خارج کشور شناسانده و منتشر نشده است...».

۱۰. ر. ک: به عنوان مثال به مقدمه رساله شافعی که توسط علامه احمد شاکر تصحیح شده است.

۱۱. به عنوان نمونه به تحقیق کتاب مسند امام احمدبن حنبل مراجعه شود که توسط مؤسسه الرساله در ۵۰ مجله منتشر شده است.

آثار

مرکز نشر میراث مکتوب

در مراکز زیر در سطح کشور عرضه می‌شود

۱. تهران - فروشگاه مرکزی - خیابان انقلاب - روبروی دانشگاه - پاساژ فروزنده - شماره ۲۱۷ - میراث مکتوب - تلفن: ۶۹۵۵۸۹۵
۲. تهران - میدان شهید اندرزگو - کتابفروشی حوزه علمیه قائم - تلفن: ۲۲۱۱۴۱۴ - ۲۲۰۹۱۲۰
۳. کرج - خیابان شهید بهشتی (فرزین) - روبروی کمیته امداد امام خمینی - واحد فرهنگی شهید بهشتی - تلفن: ۲۲۴۲۰۷۴
۴. قم - خیابان حجتیه - کتابفروشی نشر میراث مکتوب - تلفن: ۷۷۴۸۲۳۵
۵. مشهد - خیابان امام خمینی ۳۳ - بلاک ۱۵ - بخش معتقد - تلفن: ۸۵۴۸۳۵
۶. اصفهان - خیابان چهار باغ - کتابفروشی فرهنگسرای اصفهان - تلفن: ۲۲۲۸۶۰
۷. تبریز - خیابان امام خمینی - کتابفروشی شهید شفیق زاده - تلفن: ۵۵۶۶۹۲۳
۸. ارومیه - خیابان امام خمینی - کتابفروشی چهار باغ - تلفن: ۲۲۳۸۲۴۸
۹. سقز - خیابان امام خمینی - پایین‌تر از مسجد جامع - طبقه دوم - کتابفروشی سراج‌الدین - تلفن: ۲۳۱۹۷
۱۰. شهرضا - خیابان صاحب الزمان - روبروی بانک ملی - فرهنگسرای سخن - تلفن: ۰۹۱۱۳۲۱۱۲۲۸
۱۱. خوی - خیابان طالقانی - ابتدای کوچه مقبره - کتابفروشی گلستان کتاب - تلفن: ۲۲۲۷۷۴۵